

ДРАМАТУРГИЧНОТО ПРОСТРАНСТВО НА АНИМАЦИЯТА

Невелина Попова

НОВ БЪЛГАРСКИ
УНИВЕРСИТЕТ

ДРАМАТУРГИЧНОТО ПРОСТРАНСТВО на анимацията за книгата на Невелина Попова

■ Нагeжгa Маринчeвскa

► Книгата на Невелина Попова „Драматургичното пространство на анимацията“ е събитие не само за работещите ни аниматори и студенти, които от много години чакат своя пътеводител в областта на драматургията, но и се нарежда сред най-добрите изследвания, посветени на анимационния сценарий в света. Драматургичното изграждане на анимационния филм е може би най-слабата брънка в съвременното авторско кино. Практиката показва, че режисьорите и художниците много често поставят визуалните и художническите качества на творбата на преден план, като сценарната основа и сюжетът остават в редица случаи недоразработени, затрудняващи комуникацията със зрителя. Опитът ми от международните фестивали през последните 30-тина години потвърждава този факт, а като историк на анимационното кино мога да проследя този проблем и далеч по-назад във времето. Без да омаловажавам онези истински шедеври в анимацията, които се раждат в резултат на прекрасна драматургия и артистично визуално решение, все пак трябва да се признае, че те не са толкова многобройни, колкото би ни се искало. В този смисъл книгата на Невелина Попова е особено

актуална и запълва едно почти бяло поле не само в българската теоретична литература, но и в световен план. Съществуващите в чужбина книги, посветени на анимационната драматургия, са многобройни, но в преобладаващата си част имат характера на наръчници от типа „How to make...“ Значимостта на текста на Невелина Попова се състои в излизането извън тази територия на елементарна структуралност, която не е в състояние да генерира истински авторски идеи.

Невелина Попова е новатор в разработването на цялостен „модел“, приложим към драматургията на анимационното кино. Всъщност нейният подход е „антимоделен“ и антирецептурен и надхвърля нивото на „указанията за писане“. Анализът ѝ е основан върху съдържателни, а не формални стойности, върху граничните области на реалността и въображаемото, върху изследването на дълбинните връзки между митологичното и анимационното, върху жанровите особености и т.н. Същевременно книгата е фокусирана и върху стратегиите на структуриране на различните типове анимационна драматургия. Без да се опира върху крайно „твърди“ структуралистични схващания, Невелина

Попова прави своя класификация на редица формообразуващи принципи в изграждането на поетичния анимационен филм, които имат собствен методологически принос.

Книгата е оригинално изследване както на дълбочинно-сюжетните, така и на структурно-формалните принципи на изграждане на анимационната драматургия. Първата глава „Анимационната драматургия като специфична драматургична сфера“ анализира приликите, но и специфичните разлики между анимационния образ и образа в игралното кино. „Анимационната драматургия е художническа драматургия, а художниците често бягат от словесния изказ“ е основна теза на авторката. В това тя основателно намира най-важните характеристики на анимационната образност и проблематизира връзката визия-драматургия. Именно оттук произтичат твърде специфични драматургични проблеми в анимацията, дори когато става дума за по-простички „разказвателни истории“. Важни акценти са и изследването на общата, не-натурно изградена „реалност“, и създаването на условен персонажен свят и т.н. Много интересни и нови са анализите за психологическата сугестивност на анимационния свят и за идентификацията с рисувания образ, оспорващи установени представи в теоретичната литература. Невелина Попова детайлно изследва дълбинните връзки между митологичното и анимационното мислене. В митологията авторката открива неизчерпаем източник на драматургичните пружини на съвременния анимационен филм поради специфичната „всевъзможност“ на анимацията (по Айзенщайн). Дълбокото познаване на материята – на митологията и на анимационното кино – дава възможност на Невелина Попова да направи широки паралели, които анализират използването и на синкретично-древното, и на архетипното мислене в техния модерен вариант като същностен двигател в анимационния сюжет.

Трансформирането и метаморфозизирането на едни форми в качествено други са изведени в текста като стадиални отличия на анимационното кино спрямо хронофотографското. Именно тук авторката открива същността на спецификата. Извеждането на преден план на всеобщата относителност на време-прос-

транството е важен методологически аспект в осмислянето на анимационното кино, който авторката анализира от гледна точка на изграждането, на създаването на отделни събитийни акценти. Всеобщата метафоричност на анимационното кино е това, което Невелина Попова смята за сърцевина на анимационната драматургия. Тя обединява през тази призма и комерсиалната, и авторската практика. Намирам, че това е обобщаващо понятие, което много точно описва различни по своя характер тенденции в анимационното кино. Изключително широкият кръг филмови примери от множество класически и съвременни автори правят текста увлекателен и ценен, защото твърде рядко срещаме теоретична книга, която се чете на един дъх!

Главата „Драматургичните подходи и модели при изграждането на анимационния сценарий“ е посветена на двете големи драматургични стратегии – повествователната (линейна, фабулна) и поетичната (асоциативна, фрагментарна, антифабулна). „Тезата, която защитавам е, че между поезията и прозата няма непроходими стени, че границите им, особено в съвременното изкуство, са изключително подвижни, особено в хибридните му форми и жанрови вариации“ – пише Попова. Това е особено важен методологичен принцип, който авторката въвежда в текста, адекватен на съвременното състояние на филмовия процес в анимацията. Въпреки това тя се фокусира върху абстрахирането на „чистите свойства“ на единия или другия модел, за да открие разликите между тях. Много полезно, особено за начинаещите автори и студенти, е терминологичното изясняване на редица понятия – фабула, сюжет, конфликт, тропи, разказвателна динамика и много други. За съжаление в теоретичната литература – и у нас, и в чужбина – съществува доста голяма бъркотия при употребата на тези понятия. Невелина Попова ги дефинира и ги прилага с изключителна прецизност в целия си текст.

Едни от най-вдъхновените страници на книгата са посветени на поетичния принцип на структуриране на анимационната творба и нейната драматургична основа. Невелина Попова разглежда драматургията в този нелинеарен, „не-събитийен“ принцип на изграждане като неотделима част от визуалната и субективна

авторска концепция. Именно тук се съдържа и особената трудност при анализа на авторската анимация. Поетическите жанрове в литературата са изключително и само индивидуални. А в киното е възможно и да не са такива в случаите, когато сценаристът, режисьорът и художникът са различни творчески личности. Как определяме поетичността в такъв случай – като лирика, като субективност на преживяването, като струпане на „рими“? Невелина Попова е избрала един световно признат пример – „Приказка на приказките“ на режисьора Юрий Норщейн, на сценаристите Норщейн и Людмила Петрушевская, на художничката Франческа Ярбусова. Примерът е показателен и за времето си получава отличието за „най-добър анимационен филм на всички времена и народи“ в Лос Анжелис. Вдъхновеният и поетичен анализ на филма обаче е повод за Невелина да изведе структурни закономерности, валидни общо за поетичните кодове в драматургията на анимационното кино – субективност, структуриране на материала около чувствата и мисълта, фрагментарност, асоциативност, висока степен на структурираност, ритмични музикални кодове, лайтмотиви и паралелизъм, метафори и символи и т.н. Важното в случая е, че Невелина Попова категорично не се придържа към тясната рамка на конструктивно-структуралната рецептурност. Свободата на изказа и липсата на линейно разказана история обаче трябва да бъдат компенсирани от цялостно създаден художествен образ, който да въвлече зрителя си в поетичната реалност. Авторката е постигнала

изключително добре баланса между теоретичния „операционален“ анализ на драматургичното „формообразуване“ и посланието си, че чувството, духовното пространство и вдъхновението са водещи при поетичното изграждане на дадената творба. Общовалидни решения в тази област на личното, авторско творчество няма (или поне те не са такива като при повествователните сюжети с техните три- или петактни структури, завръзки, перипетии, кулминации и т.н.). Но кодовете на поетичното като цяло са дефинирани с умение и разбиране, още повече, че самата авторка е сценарист със своя чувствителност и специфичен „тембър“ в киното ни.

Третата глава „Съвременни драматургични практики в анимационното пространство“ Невелина Попова определя като „конкретно-приложна“. Бих посочила, че тя е по-скоро теоретико-приложна, защото освен отделните анализи на показателни явления от съвременната анимация тук присъства и типологизация на най-кратките филмови форми (миниатюрите), и изключително добре направената теоретична съпоставка между условността на анимационното кино и кукления театър, и разглеждането на връзката литература-кино при екранизацията. А за любителите на българската анимация ще бъдат и много интересни публикуваните сценарии на Валери Петров, Христо Ганев и Иван Веселинов. Заедно с богатите си илюстрации книгата „Драматургичното пространство на анимацията“ е празник за ценителите!